

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: جغرافیای سیاسی

عنوان:

نقش منطقه آزاد چابهار در کریدور شمال – جنوب

استاد راهنما:

دکتر محمد اخباری

استاد مشاور:

دکتر حمیدرضا محمدی

پژوهشگر:

سید رضا موسوی لولتی

زمستان ۱۳۸۹

پیشکش به

آزادگی پدر

و

ایثار مادر

که کوشش ایشان موفقیت و پیشرفت فرزندان بود و دلگرمی اشان آینده آنها و تقدیم به همسر عزیزم که در سختیهای راه همواره همراه من است، و تقدیم به آنهایی که قلبشان به عشق مردم ایران زمین می تپد و برای پیشرفت و تعالی این سرزمین می کوشند.

تقدیر و سپاس

تقدیر و سپاس فراوان، معلمی راست که به من آموخت صبر و تلاش را، مهربانی را، عشق و انسان‌دوستی را. معلمی که نیاموخت بر آنچه که دیگران اندوخته‌اند تکیه کنم، بلکه جرات سوال، حس کاوش و نگاه کنجکاوانه‌ام را در من برانگیخت. سپاس و درود فراوان بر تمامی آنانی که در راه روشنگری، نوآوری، حقیقت‌یابی و اعتلای انسانیت، زندگی خود را وقف نمودند. معلم روشنگر، مادری که مرا دوباره بدنیا آورد و چشمانم را روبه دنیایی روشنتر از گذشته گشود. باشد تا راهش را ادامه دهم؛

از استاد راهنمای ارجمند جناب آقای دکتر محمد اخباری که همواره در طول انجام این کار علاوه بر کسب علم و آگاهی، از محضر ایشان درس اخلاق و تواضع آموختم کمال تشکر و قدردانی را دارم و همچنین لازم می‌دانم از استاد مشاور این تحقیق جناب آقای دکتر حمیدرضا محمدی نیز تشکر و قدردانی می‌نمایم.

و همچنین از سرکار خانم دکتر تاج مدیر محترم گروه جغرافیا که در طی مراحل برگزاری جلسه دفاعیه اینجانب زحمات زیادی متحمل شده اند تقدیر و تشکر می‌نمایم.

و در نهایت از تمامی اساتید محترم و بزرگوار گروه جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی که در طول مدت تحصیل زحمات زیادی را متحمل شده اند تشکر و قدردانی دارم. ضمناً از تمامی کسانی که مرا مورد لطف خود قرار دادند و با من همکاری کردند به ویژه کارکنان خدوم و زحمت کش سازمان مناطق آزاد تجاری و روابط عمومی این مرکز صمیمانه سپاسگذارم. آرزوی موفقیت و سر بلندی روز افزون برای یکایک این عزیزان بزرگوار از خداوند منان خواستارم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجناب سیدرضا موسوی لولتی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۰۰۲۲۲۱۰۰ در رشته جغرافیای سیاسی که در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۵ از پایان نامه خود تحت عنوان: نقش منطقه آزاد تجاری چابهار در کریدور شمال - جنوب با کسب نمره ۱۷ و با درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج نموده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرکی تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: سیدرضا موسوی لولتی

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۵

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای سیدرضا موسوی لولتی از

پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷ بحروف **دهفزه**

و با درجه **بسیار خوب** مورد تصویب قرار گرفت.

نمره امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۱۵۰۶۸۸۲۰۰۹
عنوان پایان نامه: نقش منطقه آزاد چابهار در کریدور شمال- جنوب		
نام و نام خانوادگی دانشجو: سیدرضا موسوی لولتی	تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۸۸/۱۰/۸	تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۸۹/۱۱/۲۵
شماره دانشجویی: ۸۷۰۰۲۲۲۱۰۰	رشته تحصیلی: جغرافیا سیاسی	
استاد/استادان راهنما: دکتر محمد اخباری		
استاد/استادان مشاور: دکتر حمیدرضا محمدی		
آدرس: تهران- خیابان کارگر شمالی- خیابان گردآفرید- منازل مهندسی امیرآباد- بلوک ۵- واحد ۳		
تلفن: ۰۲۱-۲۲۶۶۵۸۱۴-۰۹۱۹۲۰۵۵۲۸۱		
<p>چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>منطقه آزاد چابهار بر خورداری از ظرفیتهای مکانی چشمگیر چون اقتصادی، امنیتی، دسترسی، خارج بودن از محدوده بحران، تنها بندر اقیانوسی ایران، ارتباطات منطقه ای و بین المللی می تواند نقش مهم و بسزایی در کریدور شمال- جنوب ایفا نماید. لیکن تاکنون بهره برداری لازم از ظرفیتهای آن نشده است. در حالی که با توسعه و امنیت پایدار این منطقه را می توان از لحاظ اقتصادی و ژئوپولیتیکی در موقعیت ممتازی قرار داد. بنابراین پاسخ دادن به این پرسش که (نقش منطقه آزاد تجاری چابهار در کریدور شمال- جنوب چگونه است) محور اصلی بررسی حاضر است. در این تحقیق ضمن ترسیم چشم اندازی از وضع توسعه منطقه به نقش و جایگاه منطقه آزاد چابهار در کریدور شمال- جنوب اشاره و در پایان، راهبردها و پیشنهادهایی در راستای بهره گیری هرچه بهتر از فرصت ها و از میان بردن تنگناها ارائه شده است. هدف کلی: آگاهی از فرصتها و تنگناهای توسعه منطقه آزاد چابهار در راستای نقش این منطقه در کریدور شمال- جنوب و بکارگیری راهکارهای موجود به منظور برداشتن تنگناها یا کاستن از آنها و بهره گیری از فرصتها. استراتژی کلی: شناخت و دریافت درست از فضاهاى استراتژیک، شناخت دقیق استعدادها و توانمندی های منطقه چابهار در کریدور شمال- جنوب، مدیریت بهینه سازی فضا و در نتیجه تدوین اصول پایه ای استراتژی توسعه محلی و ملی.</p>		

مناسب است تاریخ و امضا: _____
مناسب نیست نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه
۸۹۱۱۴۵۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲	مقدمه
۳	۱-۱- بیان مسأله
۴	۲-۱- اهمیت و ضرورت موضوع
۵	۳-۱- اهداف تحقیق
۵	۴-۱- سوالات تحقیق
۵	۵-۱- فرضیات تحقیق
۵	۶-۱- پیشینه ی تحقیق
۶	۷-۱- روش تحقیق
۶	۸-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۷	۹-۱- مشکلات و محدودیت های تحقیق
	فصل دوم : مبانی و ادبیات نظری تحقیق
۹	مقدمه
۹	۱-۲- منطقه
۱۰	۲-۲- منطقه سیاسی
۱۲	۳-۲- گروه‌بندی منطقه‌ای و همگرایی منطقه‌ای
۱۳	۴-۲- سازمان بازرگانی جهانی
۱۴	۵-۲- ناحیه و مکان سیاسی
۱۵	۶-۲- تعریف ناحیه سیاسی
۱۵	۷-۲- تعریف و مفهوم سازه منطقه ای
۱۶	۸-۲- ویژگی‌های سازه منطقه‌ای
۱۸	۹-۲- کالبد فضایی – جغرافیایی نظام منطقه‌ای
۱۸	۱۰-۲- ناحیه یا منطقه ژئوپلیتیکی
۱۹	۱۱-۲- مفهوم مکان و فضای جغرافیایی
۲۰	۱۲-۲- همگرایی و واگرایی
۲۱	۱۳-۲- تعریف مفهوم توسعه
۲۲	۱۴-۲- توسعه منطقه‌ای
۲۳	۱۵-۲- مفهوم و تاریخچه مناطق آزاد تجاری - صنعتی

۲۶	۱۶-۲- نقش مناطق آزاد در کشورهای مختلف
۲۶	۱-۱۶-۲- کره جنوبی
۲۶	۲-۱۶-۲- جمهوری خلق چین
۲۷	۳-۱۶-۲- ایالات متحده آمریکا
۲۷	۴-۱۶-۲- هندوستان
۲۸	۵-۱۶-۲- لهستان
۲۸	۶-۱۶-۲- تایوان
۲۸	۷-۱۶-۲- جمهوری اسلامی ایران
۳۱	۱۷-۲- سیاست‌های تجاری و منطقه‌گرایی
۳۳	۱۸-۲- رویکردهای جدید به سیاست‌های تجاری
۳۹	۱۹-۲- استراتژی تجاری
۴۰	۲۰-۲- استراتژی جانشینی واردات
۴۳	۲۱-۲- استراتژی توسعه صادرات
۴۷	۲۲-۲- نظریه سیاست استراتژیک تجاری
۵۲	۲۳-۲- منطقه‌گرایی و همگرایی منطقه‌ای
۵۴	۲۴-۲- عوامل موثر و مولفه‌های منطقه‌گرایی منطقه‌ای
۵۸	۲۵-۲- آثار و پیامدهای اقتصادی منطقه‌گرایی
۵۹	۲۶-۲- آثار همگرایی در ترتیبات تجاری
۶۳	۲۷-۲- چهارچوب نظری تعیین استراتژی تجاری منطقه‌ای
۶۳	۲۸-۲- تدوین استراتژی تجاری
	فصل سوم: بررسی و شناخت وضع موجود منطقه مورد مطالعه
۶۷	۱-۳- کریدور شمال - جنوب
۶۸	۲-۳- مزایای کریدور شمال - جنوب
۶۹	۳-۳- موقعیت منطقه مورد مطالعه
۷۲	۴-۳- ماهیت و مقیاس منطقه
۷۵	۵-۳- ویژگی‌های کلان جغرافیایی منطقه (اقلیم، آب و هوا، زمین‌شناسی، پوشش گیاهی و غیره)
۷۵	۱-۵-۳- اقلیم
۷۶	۲-۵-۳- شرایط آب و هوایی
۷۶	۳-۵-۳- زمین‌شناسی منطقه چابهار
۷۷	۴-۵-۳- پوشش گیاهی
۷۸	۶-۳- تاریخچه و پیشینه شکل‌گیری منطقه
۸۳	۷-۳- ویژگی‌های کلان جمعیتی و اجتماعی منطقه
۸۳	۱-۷-۳- بررسی جمعیتی
۸۵	۲-۷-۳- بررسی مشخصات اجتماعی

۸۸	۳-۷-۳- فعالیتهای اقتصادی
۸۹	۳-۸- توصیف ویژگی های کلان منطقه
۹۰	۳-۹- موقعیت منطقه در نسبت با نظام تقسیمات سیاسی و اداری کشور
۹۱	۳-۱۰- مقررات امنیتی و انتظامی در منطقه آزاد
۹۱	۳-۱۰-۱- مقررات امنیتی و انتظامی مناطق آزاد تجاری- صنعتی
۹۱	۳-۱۰-۲- دستگاه مسئول نظم و امنیت در مناطق آزاد
۹۲	۳-۱۱- سیمای اقتصادی منطقه
۹۲	۳-۱۱-۱- بررسی موقعیت منطقه در نظام اقتصادی ملی و منطقه ای
۹۵	۳-۱۱-۲- ساختار عمده بخش های اصلی اقتصادی منطقه
۹۷	۳-۱۲- سیمای کالبدی- فضایی و وضعیت زیرساخت ها در منطقه
۹۸	۳-۱۲-۱- وضعیت راه ها و شبکه حمل و نقل (زمینی، هوایی، دریایی، ریلی)
۱۰۳	۳-۱۳- کاربری های منطقه چابهار
	فصل چهارم: بررسی و تحلیل ویژگیهای سیاسی منطقه ای منطقه آزاد چابهار
۱۰۶	مقدمه
۱۰۶	۴-۱- شاخص های توسعه اقتصادی
۱۰۶	۴-۱-۱- تولید ناخالص ملی و درآمد ملی سرانه
۱۰۷	۴-۱-۲- توزیع درآمد
۱۰۸	۴-۱-۳- دسترسی به آموزش عمومی و بهداشت همگانی
۱۰۹	۴-۱-۴- شاخص توسعه انسانی (HDI)
۱۰۹	۴-۱-۵- تغییر ساختار اقتصادی
۱۱۰	۴-۱-۶- تمرکز زدایی و مشارکت
۱۱۰	۴-۱-۷- میزان دوگانگی
۱۱۱	۴-۱-۸- درجه انسجام ملی و حس وحدت ملی
۱۱۱	۴-۱-۹- تناسب و کفایت سرمایه های زیرساختی
۱۱۲	۴-۲- توسعه اقتصادی در ایران
۱۱۷	۴-۳- سیاست های توسعه اقتصادی و برنامه ریزی پس از سال ۱۳۵۷
۱۱۹	۴-۴- برنامه توسعه منطقه آزاد چابهار
۱۲۱	۴-۴-۱- پیش بینی منابع و مصارف
۱۲۶	۴-۵- منطقه آزاد چابهار در برنامه چهارم توسعه کشور
۱۲۸	۴-۶- فرصت ها و مزیت های منطقه آزاد چابهار
۱۲۹	۴-۶-۱- مزیت های عمومی
۱۳۰	۴-۶-۲- مزیت های اختصاصی
۱۳۲	۴-۶-۳- مزیت های سرمایه گذاری

- ۱۳۲..... ۴-۶-۳-۱- صنعت و تولید
- ۱۳۴..... ۴-۶-۳-۲- تجارت و بازرگانی
- ۱۳۵..... ۴-۶-۳-۳- توریسم و گردشگری
- ۱۳۶..... ۴-۶-۳-۴- ترانزیت و حمل و نقل
- ۱۳۸..... ۴-۶-۳-۵- آموزش عالی
- ۱۳۹..... ۴-۶-۳-۶- امکانات و قابلیت‌های خاص
- ۱۳۹..... ۴-۶-۳-۷- چالشها، تنگناها و تهدیدها
- ۱۴۰..... ۴-۶-۳-۸- الزامات توسعه ملی و منطقه‌ای
- ۱۴۳..... ۴-۶-۳-۹- تبیین گرایشها و تمایلات بین‌المللی
- ۱۴۶..... ۴-۶-۳-۱۰- محدودیت‌ها و مزیت‌های محور چابهار نسبت به سایر محورها
- ۱۴۶..... ۴-۶-۳-۱۰-۱- ضرورت‌های منطقه‌ای
- ۱۴۸..... ۴-۶-۳-۱۰-۲- قابلیت‌ها و محدودیت‌های زیربناها و امکانات فیزیکی
- ۱۴۹..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱- قابلیت‌ها و محدودیت‌های ناوگان حمل و نقل جاده‌ای
- ۱۵۲..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۲- قابلیت‌ها و محدودیت‌های حمل و نقل دریایی و بنادر
- ۱۵۴..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۳- قابلیت‌ها و محدودیت‌های حمل و نقل هوایی و فرودگاه
- ۱۵۶..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۴- فرصت‌ها و چالش‌های فرارومنته آزاد چابهار
- ۱۵۹..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۵- چابهار حلقه مفقوده در فرایند توسعه کشور
- ۱۶۲..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۶- موقعیت استراتژیکی کشور و توسعه نامتعادل در یک نگاه
- ۱۶۲..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۷- فقر نیمه شرقی کشور علیرغم وجود منابع بالقوه غنی
- ۱۶۴..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۸- راهبردها و پتانسیل‌ها
- ۱۶۶..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۹- منطقه آزاد چابهار محور توسعه شرق کشور
- ۱۷۱..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۰- محور ترانزیت و حمل و نقل شرق کشور
- ۱۷۳..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۱- منطقه آزاد چابهار – راهکارهای تنظیم روابط اقتصادی و تجاری با کشور امارات متحده عربی
- ۱۷۴..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۲- راهکارهای ایجابی جهت تقویت و توانمندسازی کشور
- ۱۷۴..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۳- راهکارهای در حیطه سازمان
- ۱۷۵..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۴- راهکارهای در حیطه سایر دستگاهها و سازمانها
- ۱۷۸..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۵- راهکارهای سلبی جهت محدودسازی منافع آنها
- ۱۷۸..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۶- راهکارهای در حیطه سازمان
- ۱۷۸..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۷- راهکارهای در حیطه سایر دستگاهها
- ۱۷۸..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۸- مکانیسم اجرایی پیشنهادی
- ۱۷۹..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۱۹- مکانیسم نظارتی پیشنهادی
- ۱۷۹..... ۴-۶-۳-۱۰-۲-۲۰- مشکلات و موانع احتمالی در پیشبرد طرح به لحاظ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی

- ۱۷۹-۹-۱-۷- فضاسازي تبليغاتي و فرهنگي مورد نياز اجراي مناسب طرح.....
- ۱۸۰-۹-۱-۸- راهکارهاي تامين مالي و بودجه‌اي اجراي طرح.....
- ۱۰-۴- وضعيت موجود و برنامه توسعه ترانزيت به افغانستان و آسياي ميانه در منطقه آزاد تجاري صنعتي چابهار
- ۱۸۱.....
- ۱۸۱-۱۰-۱- ژئوپولتيك جديد و اهميت فزاينده محور شرق.....
- ۱۸۲-۱۰-۲- مسافت، شرايط و امكانات ايران در رابطه با افغانستان و آسياي ميانه.....
- ۱۸۴-۱۰-۳- شرايط رقابت.....
- ۱۸۵-۱۰-۴- وضع موجود در بندر چابهار.....
- ۱۸۸-۱۱-۱- رقباي سياسي و اقتصادي منطقه‌اي.....
- ۱۸۸-۱۱-۱- آشنائي با منطقه آزاد گوادر (GWADAR) پاكستان.....
- ۱۸۸-۱۱-۱- موقعيت منطقه‌اي.....
- ۱۸۹-۱۱-۲- مزايای اقتصادي.....
- ۱۹۰-۱۱-۳- مزيت‌هاي قانوني.....
- ۱۹۰-۱۱-۴- مراحل توسعه بندر.....
- ۱۹۲-۱۱-۵- ساير هزينه‌های توسعه.....
- ۱۹۲-۱۱-۶- نيروي انساني:.....
- ۱۹۲-۱۱-۷- تسهيلات قابل دسترسي.....
- ۱۹۲-۱۱-۸- فرصت‌هاي سرمايه‌گذاري.....
- ۱۹۳-۱۱-۲- آیا گوادر پاكستان، فرصتها را مي‌ربايد.....
- ۱۹۷-۱۱-۳- امارات متحده عربي.....
- ۱۹۷-۱۱-۳-۱- مزيت‌هاي قانوني.....
- ۱۹۹-۱۱-۳-۲- راهکارهاي تنظيم روابط اقتصادي و تجاري با كشور امارات متحده عربي.....
- ۲۰۰-۱۱-۳-۳- راهکارهاي ايجابي جهت تقويت و توانمندسازي كشور:.....
- ۱۱-۴-۳-۴- راهکارهايي كه در حيطه سازمان منطقه آزاد چابهار مي‌توان تعريف نمود عبارتند از
- ۲۰۱.....
- ۲۰۲-۱۱-۳-۵- راهکارهايي كه در حيطه ساير دستگاهها و سازمانهاي كشور است.....
- ۲۰۴-۱۱-۳-۶- راهکارهاي سلبی جهت محدودسازي منافع رقيب.....
- ۲۰۴-۱۱-۳-۶-۱- راهکارهاي در حيطه سازمان.....
- ۲۰۴-۱۱-۳-۶-۲- راهکارهاي در حيطه ساير دستگاهها.....
- ۲۰۵-۱۱-۳-۶-۳- مكانيسم اجرايي پيشنهادي.....
- ۲۰۵-۱۱-۳-۶-۴- مكانيسم نظارتي پيشنهادي.....
- ۲۰۵-۱۱-۳-۶-۵- مشكلات و موانع احتمالي در پيشبرد طرح به لحاظ سياسي، اقتصادي.....

۲۰۶.....	۴-۱۱-۳-۶-۶-فضاسازي تبليغاتي و فرهنگي مورد نياز اجراي مناسب طرح
۲۰۶.....	۴-۱۱-۳-۶-۶-۱-راهکارهاي تامين مالي و بودجه‌اي اجراي طرح
	فصل پنجم: آزمون فرضيات، نتيجہ گيری و ارائه پيشنهادات و راهکارها
۲۱۰.....	۵-۱-آزمون فرضيات
۲۱۰.....	۵-۱-۱-فرضيه اول
۲۱۱.....	۵-۱-۲-فرضيه دوم
۲۱۲.....	۵-۲-نتيجہ گيری
۲۱۳.....	۵-۳-پيشنهادات و راهکارها
۲۱۶.....	فهرست منابع و مأخذ
أ.....	فهرست مطالب
ط.....	فهرست جداول
ک.....	فهرست نمودار
ل.....	فهرست تصاویر
م.....	فهرست نقشه ها

فهرست جداول

عنوان	صفحه
۱-۲- مناطق آزاد در جهان.....	۲۵
۲-۲- ماهیت سیاست استراتژیک تجاری.....	۵۱
۱-۳- مقایسه هزینه و زمان حمل کانتینر در مسیرهای فعلی و کریدور شمال - جنوب ...	۶۸
۲-۳- برشماری پتانسیل اقتصادی متناسب با مزایات نسبی رقابت چابهار.....	۹۲
۱-۴- خلاصه اعتبارات پروژه های عملیاتی بخش های مختلف منطقه آزاد چابهار.....	۱۲۱
۲-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : ترانزیت و حمل و نقل.....	۱۲۲
۳-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : انرژی (آب ، برق ، گاز).....	۱۲۲
۴-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : صنعت و تولید.....	۱۲۳
۵-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : بازرگانی.....	۱۲۳
۶-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : گردشگری.....	۱۲۴
۷-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : علوم و فنون آموزش.....	۱۲۴
۸-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : فرهنگی - هنری ، اجتماعی.....	۱۲۵
۹-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : فناوری اطلاعات.....	۱۲۵
۱۰-۴- پروژه های عملیاتی منطقه آزاد چابهار : توسعه امور زیر بنایی و عمران شهری.....	۱۲۶
۱۱-۴- خلاصه اعتبارات پروژه های عملیاتی بخش های مختلف منطقه آزاد چابهار.....	۱۲۷
۱۲-۴- وضعیت مسیرهای ترانزیتی از چابهار تا مقصد در کشورهای آسیای میانه و افغانستان.....	۱۴۴
۱۳-۴- راهبردهای کلیدی منطقه آزاد چابهار.....	۱۶۴
۱۴-۴- پتانسیلهای توسعه منطقه آزاد چابهار در دوره های زمانی.....	۱۶۵
۱۵-۴- مسافت های گزینه ها با نقطه مرزی مرتبط با کشورها.....	۱۸۲
۱۶-۴- مسافت مسیر ترانزیت به شمال غربی و جنوب غربی افغانستان.....	۱۸۲
۱۷-۴- مسافت مسیر ترانزیت به افغانستان تا کابل.....	۱۸۳
۱۸-۴- مقایسه مسیر ایران و شمال غربی افغانستان با مسیر پاکستان.....	۱۸۳
۱۹-۴- مقایسه مسیر ایران و پاکستان.....	۱۸۳
۲۰-۴- مشخصات بندر شهید بهشتی.....	۱۸۵
۲۱-۴- مشخصات بندر شهید کلانتری.....	۱۸۵
۲۲-۴- پروژه های اصلی در ترانزیت حمل و نقل در برنامه توسعه منطقه آزاد چابهار.....	۱۸۶
۲۳-۴- پروژه های اصلی در تامین سوخت و انرژی در برنامه توسعه منطقه آزاد چابهار.....	۱۸۶

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۶۵	۱-۲- فرآیند تدوین استراتژی تجاری.....
	۱-۴- مبانی تعریف و استخراج فرصت های سرمایه گذاری در منطقه آزاد تجاری صنعتی
۱۲۸	چابهار.....

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۸۲	۳-۱- سیر تحولات و روند سازندگی در منطقه آزاد چابهار
۱۳۵	۴-۱- سواحل چابهار
۱۳۶	۴-۲- ترانزیت در چابهار
۱۵۲	۴-۳- سواحل زیبای بندر چابهار

فهرست نقشه ها

- ۱-۳- موقعیت منطقه مورد مطالعه ۷۰
- ۲-۳- موقعیت منطقه آزاد نسبت به خلیج چابهار ۷۱
- ۳-۳- نقشه تقسیمات استان سیستان و بلوچستان ۷۱
- ۴-۳- نمایش شماتیک موقعیت استراتژیکی استقرار منطقه چابهار به لحاظ دسترسی به نقاط مختلف جهان ۷۳
- ۵-۳- مسیرهای ترانزیتی جاده ها و ریلی بندر چابهار به سمت پاکستان ، افغانستان ، ترکمنستان و اروپا ۷۴
- ۶-۳- تثبیت موقعیت ارتباطی چابهار با اتصال شبکه ریلی کشور ۱۰۲
- ۷-۳- کاربری های اطراف منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار ۱۰۳
- ۱-۴- پیکره بندی اراضی منطقه آزاد چابهار بر اساس طرح جامع منطقه و طرح های کالبدی مد نظر ۱۱۹
- ۲-۴- موقعیت بندر آزاد گوادر پاکستان مشابه منطقه آزاد چابهار ۱۸۸
- ۳-۴- موقعیت بندر آزاد امارات متحده عربی نسبت به منطقه آزاد چابهار ۱۹۷

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

مناطق آزاد (Free Zones) در دنیا به عنوان پنجره ای برای همگامی و هم پیوندی اقتصادی کشورها با اقتصاد جهانی، ایجاد رشد و تحول در صادرات و بهره مند شدن از سرمایه های داخلی و خارجی جهت دستیابی به اهداف توسعه اقتصادی، ایجاد و افزایش اشتغال و انتقال تکنولوژی ایجاد شد هاند. تحولات اقتصادی قرن ۲۱ به گونه ای در حال تکوین است که نمی توان بدون ورود به بازار جهانی چشم امید به توسعه پایدار دوخت و ه مکنون بسیاری از کشورهای در حال توسعه، پیمودن مسیر آشتی با اقتصاد جهانی را از دریچه مناطق آزاد تجاری تجربه می کنند ، دریچه ای که می تواند برتری های بالقوه کشورهای در حال توسعه را به بالفعل تبدیل کند. در این راستا امروزه منطقه آزاد چابهار با توجه به جایگاه خاص در بُعد ملی به عنوان راهکار توسعه محور شرق و در بُعد فرا ملی به عنوان پل ارتباطی کشورهای آسیای میانه و کشورهای جنوب شرق آسیا ،در طراحی سیاست های کلان اقتصادی کشور، توجه جدی و بیش از پیش مسئولان نظام برنامه ریزی را م یطلبد و نظر به اهمیت استراتژیک منطقه از نظر موقعیت جغرافیایی در ایجاد امنیت اجتماعی و اقتصادی از سویی و تلاش وافر بنادر آزاد کشورهای رقیب و همجوار در تسلط بر بازارهای منطقه و جذب سرمایه گذاری های خارجی از سوی دیگر، تحقق اهداف کلان اقتصادی در محور شرق کشور را نیازمند تخصیص منابع کافی و لازم نموده است تا منطقه آزاد چابهار به عنوان پایگاه توسعه بتواند نقش خود را در جهش اقتصاد ملی به درستی ایفا نماید. در این میان، کریدور شمال – جنوب یکی از مسیرهای مهم ترانزیتی در آسیای میانه است و کشورهای در مسیر این کریدور هر یک با تشکیل اتحادیه و انعقاد قراردادهای همکاری در رقابتی همه جانبه به توسعه و تجهیز بنادر ، جاده ها، ترمینال و مسیرهای ریلی خود می پردازند.

مراحل و فصل بندی این تحقیق به صورت زیر است در فصل اول کلیات تحقیق که مشتمل بر طرح مسأله، اهمیت و ضرورت تحقیق، اهداف تحقیق ، سوالات تحقیق، فرضیات تحقیق، پیشینه تحقیق، روش تحقیق، روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، مشکلات و محدودیت های تحقیق مورد بررسی قرار می گیرد. فصل دوم به چهارچوب نظری و ادبیات تحقیق پرداخته می شود. در این فصل تعاریف مفاهیم و دیدگاه ها و نظریان متخصصان به صورت مفصل مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت. فصل سوم به معرفی منطقه مورد مطالعه خواهد پرداخت. فصل چهارم که یافته مطالعه حاضر را شکل می دهد، به جمع آوری ، تنظیم و تحلیل اطلاعات میدانی منطقه چابهار می پردازد. در فصل پنجم به آزمون فرضیات و نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات و راهکارها خواهیم پرداخت.

۱-۱- بیان مسأله

موقعیت منطقه‌ای ممتاز کشور ایران یکی از مزیت‌های چهارگانه‌ای است که به همراه مزیت‌های

منابع انسانی، منابع انرژی و ذخایر معدنی به عنوان عناصر اصلی پایه‌گذار توسعه بلندمدت و پایدار

در نظریه پایه توسعه ملی مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین قرار گرفتن کشور ایران در مرکزیت جغرافیایی سه قاره پهناور آسیا، اروپا و آفریقا که هم‌اکنون نزدیک به ۵ میلیارد نفر از جمعیت جهان را در خود جای داده‌اند که تا ۲۰ سال آینده این جمعیت به ۶/۷ میلیارد نفر خواهد

رسید، در کنار برخورداری از حدود ۲ هزار کیلومتر مرز آبی با آب‌های آزاد بین‌المللی، موقعیت

ممتازی را برای ایفای نقش برتر کشور در تعاملات بین‌المللی و ارتباطات بین شرق و غرب جهان

ایجاد نموده است. موقعیت جغرافیایی چابهار از نظر ارتباط با آب‌های آزاد بین‌المللی در سرتاسر

مرز جنوبی از یک طرف و همسایگی با کشورهای پاکستان و افغانستان و ۵ کشور آسیای مرکزی

از طریق ترکمنستان در محدوده‌های شرقی و شمالی آن بسیار پراهمیت است. نیازهای ارتباطی این

کشورها که غیر از پاکستان همگی در خشکی محصور هستند، بر اهمیت و تأکید بر استراتژی